

Спілкування як соціокультурний процес: сутність, структура, етапи, функції

■ *Спілкування (або комунікація)*

це процес, у ході якого реалізується те чи інше ставлення людини до себе й до інших, вибудовується домівка її душі і духу, простір власних і спільних сенсів та цінностей у часі та просторі, встановлюються зумовлені потребами спільної діяльності в повсякденному та професійному житті контакти з іншими людьми, відбувається обмін інформацією, а також вироблення ефективної стратегії взаємодії, сприйняття й розуміння іншої людини.

■ *Спілкування має три аспекти:*

1. Інформаційний

2.інтерактивний

3.перцептивний

■ *Є чотири етапи спілкування як діяльності:*

1. орінтування

2. планування

3. реалізація

4.оцінка результатів

Основні функції спілкування:

- **Контактно- встановлювальна** - обмін інформацією, описами, запитаннями та відповідями
- **Інформаційна** - заохочення учасників до певних дій
- **Спонукальна** - взаємне орієнтування й узгодження дій учасників спілкування щодо їх спільної діяльності
- **Координаційна** - адекватне сприйняття і розуміння змісту повідомлень, а також взаємне розуміння намірів, установок, переживань, станів одне одного
- **Пізнавальна** - «обмін» емоціями, збудження у партнера, аудиторії певних переживань, психічних станів
- **Емотивна** - усвідомлення і фіксування свого місця в системі рольових, статусних, ділових, міжособистісних стосунків
- **Налагодження стосунків** - усвідомлення і фіксування свого місця в системі рольових, статусних, ділових, міжособистісних стосунків
- **Впливова (волюнтативна)** спрямування на зміну стану, поведінки, ціннісно-мотиваційної сфери партнера

Функції спілкування визначають його роль у суспільстві

Форми та види спілкування

- **За типом комунікативного коду:**

1. вербальне; 2. спілкування словесне.

- **За формою реалізації засобів мовного коду :**

1. усне ; 2. письмове; 3. друковане; 4. електронне.

- **За темою (типом інформації в комунікації) або сферою:**

1. політичне; 2. наукове; 3. побутове; 4. релігійне (фідеїстичне); 5. філософське; 6. навчальне; 7. виховне; 8. виробниче (в організаціях рекреаційне).

- **За відношенням до комунікативної системи :**

1. внутрішнє; 2. зовнішнє.

- **За метою:**

1. ділове; 2. розважальне.

- **За мірою офіційності:**

1. офіційне; 2. неофіційне.

- **За кількістю комунікантів :**

1. внутрішнє; 2. міжособистісне; 3. комунікація в межах малої мовної групи ; 4. публічне; 5.

масове

■ За мірою контрольованості :

формальне		неформальне				
вертикальне		горизонтал ьне	діагонал ьне	вертикал ьне	горизонта льне	діагонал ьне
висхідн е	низхідн е	між комунікант ами одного рівня	між комуніка нтами різних рівнів	міжрівнев е	однорівне ве	міжрівн еве

■ За типами комунікантів :

1. міжнародне;
2. міжкультурне;
3. міжрегіональне;
4. міжпланетне;
5. геронтокомунікація;
6. молодіжне;
7. жіноче;
8. релігійне;
9. фахове;
10. гендерне;
11. національно-етнічне.

■ За соціальними чинниками:

1. особистісно зорієнтоване ;
2. соціально зорієнтоване.

■ За формою спілкування:

1. закрите ;
2. відкрите;
3. змішане.

■ За свободою вибору партнера :

1. ініціативне ;
2. вимушене.

■ За тривалістю :

1. постійне;
2. періодичне;
3. короткотривале;
4. довготривале.

■ **З погляду істинності – неістинності інформації:**

1. псевдоінформування; 2. дезінформування; 3. параінформування ;
4. метаінформування.

■ **За способом встановлення і підтримки контакту :**

1. безпосереднє (пряме) ; 2. опосередковане (дистанційне).

■ **За ступенем організованості :**

1. випадкове (стихійне) ; 2. невипадкове (організоване).

Видами мовленнєвої діяльності:

1. *говоріння ;*
2. *письмо ;*
3. *слухання;*
4. *читання.*

Загалом у структурі спілкування кожен із зазначених видів мовленнєвої діяльності має певну питому вагу:

говоріння – 35%,

письмо – 9%,

читання – 16%,

слухання – 40%.

Ці дані свідчать не тільки про значення тих чи інших видів спілкування, а й про необхідність розвитку й удосконалення кожного з них упродовж усього часу професійної кар'єри та життя загалом

ЗАКони спілкування

це найзагальніші об'єктивні закономірності процесу комунікації, що наявні в усіх формах і видах спілкування, мають загальнолюдський характер та національне забарвлення.

До головних законів спілкування належать:

- 1. Закон дзеркального розвитку спілкування*
- 2. Закон залежності ефективності спілкування від комунікативних зусиль*
- 3. Закон прогресивного зростання нетерпіння слухачів*
- 4. Закон зниження рівня інтелекту аудиторії зі збільшенням її чисельності*
- 5. Закон комунікативного самозбереження*
- 6. Закон ритму спілкування*
- 7. Закон мовленнєвого самовпливу*

9. Закон притягування критики

10. Закон самовиникнення інформації

11. Закон модифікації нестандартної комунікативної поведінки учасників

12. Закон прискореного поширення негативної інформації

13. Закон спотворення інформації («зіпсутого телефону»)

14. Закон емоційної афіліації («зараження»)

15. Закон мовленнєвого посилення емоцій

16. Закон мовленнєвого поглинання емоцій

17. Закон емоційного пригнічування логіки

18. Закон детального обговорення дрібниць

Поняття «комунікативної грамотності» сучасного фахівця

■ **Комунікативна грамотність** (компетентність) — це сукупність знань і умінь учасника спілкування, певний рівень сформованості його особистісного й фахового досвіду взаємодії з оточенням, який необхідний індивіду, щоб відповідно до своїх здібностей і соціального статусу успішно функціонувати в професійному середовищі й суспільстві; набір комунікативних стратегій разом із володінням комунікативними правилами, постулатами, максимами і конвенціями спілкування. Включає в себе мовну, культурну, прагматичну, предметну і соціокультурну грамотність.

■ Комунікативні параметри грамотного спілкування

Назва	Ознаки
<i>мовний</i>	знання учасника комунікації мови, за допомогою якої здійснюється спілкування; володіння всіма рівнями мови, стилістикою мови і мовлення, правилами, за якими створюються конкретні мовні конструкції та повідомлення, здійснюється їхня трансформація;
<i>прагматичний</i>	уміння комунікантів користуватися правилами, максимами і конвенціями спілкування, законами рольової комунікації;
<i>предметний</i>	знання (розуміння) учасниками комунікації конкретної мети та способів її категоризації у процесі спілкування;
<i>соціокультурний</i>	знання комунікантами національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки і вміння користуватися тими елементами соціокультурного контексту, котрі релевантні для породження й сприйняття мовлення з погляду носіїв певної лінгвокультурної спільноти (звичаїв, правил, норм, соціальних умовностей, ритуалів, соціальних стереотипів тощо).

■ *Комунікативна компетентність залежить від:*

1. властивих індивідові рис та характеристик;
2. змін, що відбуваються в суспільстві;
3. пов'язаної із цими змінами соціальної мобільності самого мовця.

■ *Головні джерела формування комунікативної компетентності:*

1. соціонормативний досвід традиційної культури;
2. знання мов (кодів) спілкування, що використовуються в культурі;
3. досвід внутрішньоособистісного (переробка інформації) міжособистісного, групового (наприклад, у родині), міжгрупового (наприклад, у місцевій громаді), інституційний (на підприємстві, в організації, установі, у політичній системі тощо), загальносуспільного (масова комунікація), реального та віртуального спілкування
4. спілкування в ділових та повсякденних, стандартних та спонтанних ситуаціях;
5. досвід сприйняття мистецтва, естетичний смак;
6. знання, загальна ерудиція й розвинуті пізнавальні емоції та потреби.

■ *Комунікативна компетентність має два рівні:*

1. рівень «як потрібно, як заведено спілкуватися»
2. рівень «як краще, як ефективніше спілкуватися»

■ **Комплекс комунікативних знань і навичок складають *засади комунікативної компетентності особистості*:**

1. знання норм і правил спілкування (у стандартних та нестандартних ситуаціях);
2. високий рівень мовного й мовленнєвого розвитку, що дозволяє в процесі спілкування вільно передавати й сприймати інформацію;
3. розуміння невербальних кодів спілкування;
4. вміння вступати в контакт із людьми з урахуванням їх вікових, гендерних, соціально-культурних, статусних характеристик;
5. вміння поводитися відповідно до ситуації й використовувати її специфіку для досягнення власних комунікативних цілей;
6. вміння впливати на співрозмовника таким чином, щоб схилити його на свою сторону, переконати в силі своїх аргументів;
7. здатність правильно оцінити співрозмовника як особистість, як потенційного конкурента або партнера й вибирати власну комунікативну стратегію залежно від цієї оцінки;
8. здатність викликати в співрозмовника позитивне сприйняття власної особистості.

■ **Комунікативна компетентність залежить від:**

1. властивих індивідові рис та характеристик;
2. змін, що відбуваються в суспільстві;
3. пов'язаної із цими змінами соціальної мобільності самого мовця.